

I valet och kvalet : Dramatisk skildring ur folklifvet i 4 afd.

Haglöf, Karl,

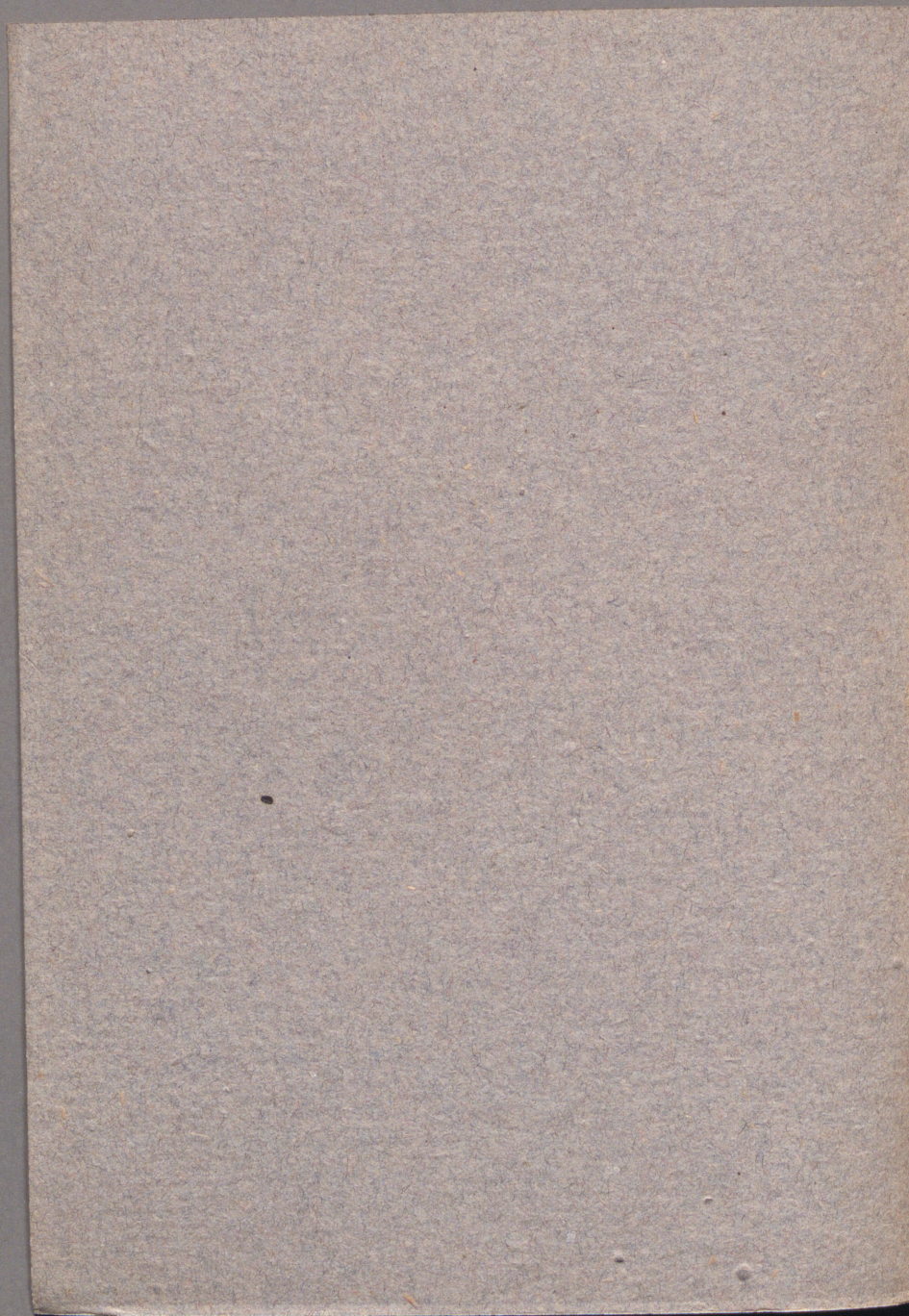
81 Fa Br.

HAGLÖF

I VALET OCH KVALET

1915

I VALET OCH KVALET

Dramatisk skildring ur folklifvet

i fyra avdelningar.

Fjärde genomsedda upplagan.

Författad och utgifven af:

K. S. Haglöf, Alsbäck, Borlänge.

Pris 25 öre.

BORLÄNGE
DALARNES TIDNINGS- & BOKTRYCKERI-A.-B.
1915

I VALLET OCH KVALET

Demokratisk utbildning för folklivet

av

Anders Garmann

och

K. S. Hjalmar Attefall, författare

1912

BOKFÖRLÄGGNINGEN

ÖSTERSJÖ, SVEA-DELSKÄNSKA BOKFÖRLÄGGNINGEN

I VALET OCH KVALET.

Dramatisk skildring ur folklivet i fyra afdelningar.

PERSONERNA:

FADER PÄRSSON.
GRETASTINA, hans hustru.
SIGNE, hans dotter.
FRANS FYLEN, dräng på gården.
ERIK GRANSTRÖM, rik bondson.
SOFI, gramflicka.

FÖRST AFDELNINGEN.

Scenen ett rum hos Perssons. Signe, klädd i vardagskläder, sitter och syr på en maskin. På ett bord vid väggen står en hushållsvåg och några små burkar, ett brinnande stearinljns eller lampa etc. På väggen hänger en pendyl eller annan gammalmodig klocka.

Signe: Jag vet inte hur det är fatt. Det är nästan en smula långsamt på kvällskvisten. Jag tror jag går ut ett slag, och rör på mig litet.

Frans (kommer in): Hej på dig, Signe. Är du alldeles ensam? Det var en tjuftur det, du. Ursäkta att jag tar mej frifheten och slår mig ner vid bordsändan. Du sliter och arbetar du, fast det är så långt lidet på kvällen.

Signe: Jaa, men jag skulle just till att sluta, tänkte jag.

Frans: Om jag inte hindrar, skulle jag bra gärna vilja klämma ur mej nänting som jag har funderat på. Det är väl kanske dumt av mig att ha så stora tankar, men,

ser du Signe, jag kan inte tåga längre, jag måste ha visshet.

Signe: Hvad menar du då? Du är väl aldrig ute i friareärende, efter du ser så konstigt ut.

Frans: Jag undrar inte på om du finner det löjligt, men ser du, det är inte så fritt.

Signe: Hvad rikedom beträffar, fäster jag mig ingenting vid, jag ser mest efter en god karaktär och vänligt sätt.

Frans: Ja, om jag ens kunde skryta med det, men jag kan ändå inte vara till utan att höra ett afgörande svar från din mun. Man har sagt mig att Erik Granström går och slår för dig, säg allvarsamt har du kanske till och med honom till fästman? Svara mig rent ut Signe. Om så är flyttar jag härifrån tvärt.

Signe: Erik Granström, sa du, nej visst inte. Jag är mycket för simpel åt honom.

Frans: För simpel, sa' du, hvad den saken beträffar, får han allt leta efter maken. Du vore för skadlig åt honom, helt enkelt.

Signe: Han skall nog ha stiligare än så, må du tro, och för resten mig behagar han inte, om han också komme klädd som präst. Jag är, som jag sa', för simpel åt honom.

Frans: Du är visst inte för simpel, men jag tycker, att du borde se dig för ifall han skulle fria till dig, Du har väl hört, hur han börjat suppa på sista tiden och du såg just själv hos Johanssons i påskas hur full han var.

Signe: Tala inte om honom. Har du ingenting trevligare att tala om.

Frans: Jo, ser du jag har länge tänkt höra med dig om du vill som jag, och lofva att bli min fästmö.

Signe: Nog håller jag mycket af dig, men det är för tråkigt med far, han har låtit mig förstå att han aldrig ger sitt samtycke till att jag gifter mig med dig, och du vet själv hur stram han är.

Frans: Ja, nog förstår jag, att han hellre ville att du skulle ta en sådan som Erik Granström, men kan du

verkligen sätta din tro och lit till en som så flitigt begagnar starka drycker.

Signe: Kära hjärtandes, Frans, tala inte mer om honom, om du inte annars särskildt vill reta mig vid något tillfälle.

Frans: Som du vill då, men håller du verkligen mer af mig än du gör af honom? Om jag blott hade visshet i denna sak.

Signe: Det gör jag visst, så mycket du vet. Men tänk om far visste om våra ackorderingar, jag tror att det blefve annat af.

Frans: Var inte rädd för honom den här gången, han gick till Johansons med tidningen och kommer inte så snart igen.

Signe: Men tänk om han skulle komma.

Frans: Var lugn du, han kommer visst inte än på länge.

Fader Pärson, flintskallig men med långt tunnt hår bakpå nacken kommer in, säger barskt: Har jag inte sagt dig Signe, att jag inte tål, att du har något maskopi med Frans och ändå ser jag hur du sitter och tjälår med honom bara du tror att jag är ur synhåll. Får du ingen bättre fästman än en dräng, då tycker jag gärna du kunde vara utan. Och det säger jag, till flyttningen får allt du Frans flytta och det hvarhän du behagar, här har du snart ingenting mer att skaffa. Tycker du att det är reson att kurtisera sin husbondes dotter. Packa dig genast iväg till drängstugan, här har du intet att göra. (Frans går ut). Kom ihåg, att jag aldrig ger mitt samtycke till att du tar Frans, förr får du gå ogift, om det vore tills du blir sextio år. Och envisas du med mig, får du allt ge dig iväg du med. Jag tål inga näsvisheter och uppstudsigheter i mitt hus, kom ihåg det. (Knyter näfven och stampar i golfvet).

Ridån faller.

ANDRA AFDELNINGEN.

(Samma rum. Signe sitter och virkar).²

Sofi (kommer in): God dag, Signe, hur står det till?

Signe: Jo, tackar bra, hur mår du själf?

Sofi: Jo, bra. Vet du hur det nu är?

Signe: Nej, är det någonting på tok? Hur är det fatt? Du är då så förgiftig alltjämt, så.

Sofi: Jag tror att du också börjar få kärleksbref.

Signe: Nej, se det är just jag som blir utan, när de andra få...

Sofi: Ja, den som har så stäldt, att man råkas dagligen, behöfver inte skriva bref. Du har inte litet bekvämt du, har jag hört.

Signe: Retas lagom du, du har inte stort sämre själf.

Sofi: Jojomen. Men en sak, Signe, ska vi komma öfverens om att vi låta hvarandra se, när vi få några kärleksbref?

Signe: Ja, det vill jag lofva. Då står också du vid ditt ord.

Sofi: För all del ja, och nu börja vi med ditt. (Tar fram ett bref ur fickan). Var så god, jag fick ett bref på posten i kvälls till dig.

Signe: (Vänder och ser på det.) Det här är inte något kärleksbref. Det är bara från Lina.

Sofi: Jag misstänker. Jag får väl läsa öfverskriften åtminstone?

Signe: Ja, gärna. Du skall inte göra dig dumma föreställningar. (Bryter brefvet. Signe drar sig litet afsides).

Sofi: Stopp du. (Springer dit och får fatt i handen, som håller brefvet). Nu är du allt god och står vid ditt ord. Vill du läsa det för mig eller får jag läsa det själf?

Signe: Var snäll, så får du väl höra det då. (Läser högt).

Ömt älskade Signe!

Sofi: Hvad nu då, börja flickorna sina bref så? Är Lina kär i dig, ha, ha, ha.

Signe: Håll truten på dej, skall jag läsa vidare. Läser:
»Hur ousägligt har jag inte önskat att få tala med dig, min älskade vän, men alltid är det något hinder som står mig i vägen. Jag skulle så gärna vilja ha ett svar på mitt hjärtas innerligaste bön, min dyra Signe, och jag tycker mig i andanom höra ett kärkommet ja, uttalas från dina rosenröda läppar. O, hvad jag skulle känna mig lycklig om blott jag ägde dig för alltid, om du vore evigt min. Säg, Signe, vill du icke lofva att bli min lilla gumma. Jag hoppas att du ej vill göra mig till den olyckligaste bland olycklige genom att gifva mig ett kallt afslag. O, min dyra, ömt älskade Signe, säg att du älskar mig högst af allt i världen; låt mig och endast mig få ditt lilla trofasta hjärta och vi skola snart bli det lyckligaste par under solen. Skrif med allra första några ord till svar, beder din i döden trofaste: Erik Granström».

Sofi: Jag hade allt rätt, jag; var det inte ändå ett kärleksbref?

Signe: Äj, åj, nu blef jag rådlös ändå. Från Granström... Så lustigt det där låter.

Sofi: Jo, jo, det var allt bättre upp det. Slå nu det gamla kärlekspjollret ur hågen och tag an ett så hedrande anbud. Det där säger du ja, och amen till.

Signe: Säger du det. Men han tar sig ett rus då och då, och dessutom tycker jag att han är så stram af sig.

Sofi: Men besinna du att han är rik, och så är han vacker. Han är ju ende sonen i gården och du får iu bli fru, vet jag. Fru Signe Granström... låter inte det vackert! Man har sagt att du skall ha Frans, vore det inte bättre att ta Granström, en så ståtlig gosse. Nu behöver du inte vara alls tveksam, tycker jag.

Signe: Det ser så ut men det är nog en sak att tänka på; det är viktiga saker sådant där. Dessutom har jag hört att han skulle ha fästmö förut.

Sofi: Det tror jag inte Erik om. Adjö med dig nu, jag måste hem. Jag har redan varit här för länge. Sof nu sött och dröm om Erik. Adjö med dig. (Går åt dörren).

Signe: Tack ska' du ha för brevet. Adjö!

Signe (talar för sig själf): Ja, den som visste sitt bästa. Nu har jag alltså två på val och nu står jag just som man säger i valet och kvalet. Säger jag nej åt Erik och tar Frans, då pekar man finger åt mig och säger: nog måtte väl Pärssons Signe fått sig en bättre karl än en fattig dräng. Men . . . nog är ändå Frans bättre karl än Erik och han är dessutom nykter och ordentlig och hurtig och snäll som en karl bör vara. O, hur skall jag göra! Tar jag Erik och får en sprätt och en fyllbult, vore det för mig en olycka, värre än allt i världen.

Förmögen är han, och vacker också den fulingen, men ändå! Far han ville nog förstås helst, att jag toge Granström, men mamma återigen har jag hört på att hon vill att jag skall ta Frans, ty maken till arbetskarl och bättre dräng har man aldrig haft i gården, säger hon. Och han måtte väl inte heller se sämre ut än Erik Granström. Hur skall jag göra? (Håller handen för ögonen och ser mycket fundersam ut).

(Mor Gretastina, klädd i enkla, gammalmodiga kläder, stiger in. Signe springer till bordet, där brevet ligger och stoppar det i sin ficka.)

Modern: Nej, vad ser jag, har du fått brev? Låt mig se det. Jag förstår ändå varifrån du fått det.

Signe: Det tviflar jag på, säg fram får jag höra.

Modren: Du är väl ärlig och inte narras, om jag hittar på?

Signe: Ja, lita på det. Jag brukar väl inte narras.

Modren: Du har fått brev från Erik Granström. Gissar jag inte rätt?

Signe: Hvarför skulle det just vara ifrån honom då?

Modren: Jo jag anar så väl hans planer; han önskar väl också få dig till fästmö tillika med de der två tre han har förut. Jag har hört glunkas någonting ditåt.

Signe: Hvad säger mamma, har han fästmöar förut?

Modren: Ja, inte lär han vara så utan inte.

Signe: Ja, skvaller och förtal kan man nog vara utsatt för, men inte tror jag, att han har några fästmöar, det lät då inte så i i i i

Modren (afbrytande): Ha, ha, ha, der har jag det. I brefvet skulle det just till att bli. Jo, jo, du, nu är du redan fast.

Signe: Hvad mamma kan vara elak.

Modren: Men nu får du allt sjunga ut, var det inte ett kärleksbref från Granström?

Signe: Nå, om jag skulle få ett kärleksbref i mina dar, skulle det vara för mycket det?

Modren: Ja, men kära du, du måtte väl inte kunna bry dig om honom, en sådan slarf, heller. Vore det inte bättre att ta Frans och få en ordentlig människa. Den der Granström han super och svifvar och far fram alldeles som far hans gjorde på sin tid, och det var minsann ingen god karl. Nej, bevare dig Signe från sådana karlar.

Signe: Du gör mig närapå rädlös, mamma. För resten är ju far alldeles emot att jag tar Frans. Men se jag tror inte att det är mycket ord och ära i Erik, jag har nästan hört det.

(Fader Pärson skjuter på dörren och sätter fram hufvudet en smula och lyssnar obemärkt).

Modren: Du är ju myndig och rår dig själf. Far har väl hört talas om att Granström är rik, och får han höra att du fått ett bref från honom, nog blir det frågan om alltid. Men fast Erik Granström är rik, inte är det därför sagt att han är någon bra karl inte. Lyd mitt råd, du Signe, tag Frans du, så får du en karl, annars får du en usling, en skurk, som bara vill ha sina fästmöar här och där.

Pärson (kommer in. Fruntimren se rädlösa ut): Hvad är det här för spektakel, står ni här och diskuterar om mågar, då kanske jag också får ha ett ord med i laget. Jag har ju sagt dig Signe, att du aldrig kommer att ta Frans hvad än kommer att hända. Tag Granström du, så får du gård och hem med samma, och då får du en

snygg och präktig karl, en karl som du aldrig behöver skämmas för.

Modren: Du talar om Granström du; skulle det vara bra om vi finge en fyllbult till måg, en som söpe upp allt hvad vi knogat ihop och sloge ihjäl flickan på köpet.

Pärson: Hvad det beträffar, känner jag Granström alltför väl, låt vara att han tar en sup, men hittills har han inte supit upp något, och inte slagit ihjäl någon heller.

Modren: Nå, hvad har du egentligen mot Frans då?

Pärson. Mot Frans!... Tycker du att det passar vår dotter att ta' drängen; skulle hon måntro inte vara för god åt honom. Och det säger jag dig, Gretastina, lägg dig du inte i blöt om den affären, för den sköter jag.

Signe: Far, var inte så het, jag kan allt låta bli att ta' någondera jag, å får jag inte ta' den jag vill, så blir allt fader Pärson utan måg.

Modren: Det är någon, som kör på gården, titta ut Pär och se efter hvem det är. (Fadren går ut med raska steg.)

Modren: Låt nu se, att du tänker dig för, Signe, innan du bestämmer dig för den ene eller den andre. Jag går ut för att se om vi fingo främmande.

Signe: Är det inte för galet! Aldrig tänkte jag att det skulle gå så långt, att far och mor snart sagdt skulle till att slåss om mina fästmän, heller. O, hvad jag är arg och ledsen på alltsammans. (gråtande) — Hvad jag är olycklig, mamma.

(Det knackar på dörren.)

Signe: Stig in!

(In raglar Erik Granström. På hufvudet har han en mjuk slokig hatt, smuts på kläderna och med kappan uppriven eller i olag).

Erik: God dag, Signe, hur står det till med hälsan och kärleken? (Tar Signe i hand).

Signe: Jo, jag mår bra, men hu så du ser ut.

Erik: Ja, du får ursäkta, jag har varit till sta'n och bytt hästar å då kommo vi litet oöfverens Johan och jag... Jag labba' till åt 'an jag.

Signe: Så du ramlade ikull, kan jag se.

Erik: Nej du, Erik ramlar inte så lätt han. Men jag kom att köra hästen för nära det ena diket, så kär-ran kullrade ikull och då lortade jag full mig litet. (Slår af sig smutset på byxorna).

Signe: Det gick an att du inte slog ihjäl dig på köpet.

Erik: Jo, jag tackar jag, så du skulle fått dig en hederlig begrafning, tänkte du; nej, än lefver Erik Granström, må du tro. Nu kommer jag och tänker tala med dig om en sak — hm, hm, om kärleksaffärer, som du kanske kan räkna ut.

Signe: Ja, nu ser du just ut att komma och fria Sådana karlar skulle man ha glädje af att ha.

Erik: Hvad nu då, sjunger du på den visan; kanske du blifvit templare eller nå'nting tocket där, efter du blifvit så stram? Jag är väl ingen fyllbult, fast jag nu råkat ta' mig en tår väl mycket. (Försöker att ta' Signe om lifvet).

Signe: Har du intet annat ärende än att hängla med mig, så kom ihåg att jag aldrig — nej aldrig tar en sådan som dig till man. Vore du nykter, skulle jag visst inte ha något däremot, men nu...

Erik: Jag har talat vid fader Pärson, jag, och han rår väl öfver dig, antar jag.

Signe: Kan aldrig tro något sådant.

Erik: Ha, ha, ha, vi få väl se, fast du nu är litet stram.

Signe: Om du läte bli att supa, skulle jag ej hålla mig stram, men jag kommer aldrig att gifta mig med någon, som begagnar starka drycker.

Pärson (kommer inrusande): För all del, Erik, hästen håller på att kila iväg från dig, du måste ut att taga vara på honom.

Erik: Adjö med dig, Signe, du blir väl medgörligare en annan gång.

Signe: Du ser inte tocken ut.

Ridån faller.

TREDJE AFDELNINGEN.

(Inne i köket. Köksmöbler allt efter omständigheterna, t. ex. krukor, ämbar, tvättbalja eller dylikt. Mor Gretastina sitter vid en spinnrock och spinner. Frans kommer in med färska tidningar.)

Modren: Jaså, posten har kommit; slå dig ned en stund och läs för mig; det är tråkigt att man ska' mista synen, sen man blifvit litet till ären. Kanske det är några intressanta nyheter i tidningen. Se efter födda och döda och lysning till äktenskap och tocket där.

(Frans ögnar igenom tidningen helt flyktigt).

Frans: (läser): Ruskigt. Sistlidne lördagskväll påträffade Gustaf Samuelsson från Tranån vid sidan af vägen i närheten af sitt hem en mansperson liggande och blödande ut flera sår. Vid närmare påseende befanns det vara ynglingen Erik Granström från Berga, hvilken under aftonens lopp varit i gräl med några rallare, och hade dessa så grundligt genompryglat honom att han förlorat medvetandet. Trots att läkare skyndsamt anskaffades och den misshandlade erhöll god vård, afled han dock senare på natten. Den omkomne har på senare tiden fört ett supigt och oordentligt lefnadssätt.

Modren: Nej, hvad säger du, har rallarne slagit ihjäl Erik Granström, hu så galet. Ja, jag sade just till Signe häromdagen att det skulle bestämdt sluta illa för honom, om han inte skulle sluta upp med det här eländiga brännvinet.

Frans: Sist jag såg honom, så grälade han på mig och kallade mig för Pärsons mågslarfven och hade väl slagit mig också, om jag inte hastigt dragit mig undan.

Modren: Jo, jo, sådana äro de ståtliga knaperherarne. Har Signe talat om för dig att hon för en tid sedan fick ett ordentligt kärleksbref från honom.

Frans: Jag har hört det. Jag hörde det först från en af hans supkamrater. Han talade om att Erik skrutit öfver att han hade Pärsons Signe till fästmö och att han skrivit ett riktigt kärleksbref till henne och begärt hennes svar. Hvad svar han fick, har han mig vederligt inte talat om. — Nu måste jag allt gå ut till stallet och betsla hätarne; vi skola fara till sta'n med spannmål i dag, har jag hört.

(Frans går ut. Om en stund kommer fader Pärson in och slår sig ned vid bordet).

Pärson: Slå i litet kaffe åt mig och tag fram litet skorpor, så jag får litet i mig, vi ska' fara till sta'n, Frans och jag. (Tar och dricker).

Modren: Ja, jag hörde det. Men har du hört, hvilket öde har händt Erik Granström?

Pärson: Ja, har jag inte det. Och jag som tyckte så mycket om honom på den tiden han var nykter. Jag tyckte till och med att Signe aldrig skulle kunna få en bättre fästman än honom. Men jag hörde sedan att han började suppa som ett svin.

Modren: Ja, han var väl någorlunda människa en tid måvätta, men nu så slippa vi tänka på honom något mera.

Pärson: Nå, hur skall man nu ställa med tösen, hon blir väl ännu mera i tagen att ta' Frans sedan Erik strök med, men nog är det bra gement af henne att inte få en bättre fästman.

Modren: Det tycks nog så, men sämre kunde hon också få, det är då säkert.

Pärson: Ja, en präktig och pålitlig dräng är han nog,

tänk om han blott hade lärt sig något, såsom till exempel gått i folkhögskolan, om inte mer hade varit.

Modren: Jag tycker att han är lika god ändå, å är sämjan god, blir det nog bra med alltsammans.

Pärson: Ja, det var just det ja; men — — ja, ja, kan ingen hjälpa't. Skall du ha' nå' kaffe eller socker köpt i sta'n, nu då vi ändå ska' dit med båda hästarne?

Modren: Nej, men köp hem litet såpa och soda, och så kan du ta' för några öre kardemummor, mer behöfver jag inte i dag.

Pärson: Det var då väl det då.

Modren: Jag får väl gå ut till boden efter litet rökt fläsk och bröd och lägga i matsäck jag då, eftersom ni ska' ut. (Båda gå ut).

(Signe kommer in, sättande ifrån sig en korg, som hon bär. Tittar i tidningen och ulbrister):

Signe: Hvad i alla världens dagar, ha rallarne slagit ihjäl Erik Granström. Jo, jo, så kan det gå, när man går i sus och dus. Kära hjärtandes så galet! Det var då mer än väl, att det inte blef något parti mellan honom och mig. Tänk, hvad brännvinet kan förstöra folk! Erik var nog en någorlunda hygglig gosse förut, innan han började supa, men sedan blef han allt mera vilddjur än människa. Men tänk hvad bra ändå; nu kan inte far truga mig att ta honom längre. Jag har annars aldrig satt så stort värde på Frans som nu på senare tiden. Nu tror jag nästan att far får lof att ge med sig, och Frans ska' jag ha', det hjälper inte.

Ridån faller.

FJÄRDE AFDELNINGEN.

(Fader Pärsson, Gretastina, Signe och Frans sitta vid ett bord med duk på. Signe och Frans kasta ömma blickar på hvarandra. Rummet är i öfrigt snyggt möbleradt med väggtaflor, klocka, kommod, småbord, spegel m. m. Postbudet lämnar några tidningar till Pärson).

Pärson: (tittar i tidningen och säger:) Jaha, här ha vi det nu i tidningen.

Signe: Hvad för slag då?

Pärson: Skall jag läsa någonting nytt för er?

Signe: Ja, var snäll och gör det.

Pärson (läser): Förlofvade: Frans Fylen och Signe Pärson.

Frans: Jaså, det är redan inne i tidningen, och jag lämnade det i går.

Modren: Nu kanhända gummorna omkring här få något att slöddra om, jag tycker mig se och höra huru det bärs till. Tänk, faster Kajsa och Lydhölm's Brita, hvad de ha fått att tala om, jag hör i andönon hur det låter.

Pärson: Men nu få vi väl lof att tänka på bröllopet, om det skall bli till påsk, då skall jag göra ett ordentligt kalas för er, ska' ni få se.

Frans: Tack, tack, för det, fader Pärson. Ni blir väl inte ledsen för det ni får mig till måg?

Pärson: Nej, visst inte, du är väl en ordentlig gosse, skulle jag tro. Vi sågo till exempel vem som dugde till att ta' första priset för plöjning på landtbruksmötet i höstas, det var väl ingen annan än du det; och så fick jag beröm av prosten för det du var så bra att svara i husförhöret.

Frans: Ja, om det skulle vara någonting.

Person: Ahja, hur det nu är, så få ni unga ta' vid gården i vår och sköta den bäst I kunnen. Och du och jag, Gretastina, vi slå oss i ro i lilla byggningen på gamla där.

Frans: Jag kan inte nog tacka eder för all den godhet I bevisat oss, men vi skola försöka att visa oss värdiga eder godhet.

Modren: Jaha, nu får jag önska er lycka till allt godt på framtiden. Lycka till Frans och lycka till Signe. (Fattar deras händer).

Person: Jag får säga detsamma. Lycka till Frans att du får sköta gården i lika många år som jag. Och du, Signe, lycka till att du sköter dig lika bra som mor din. Stå bra på er barn. Och nu lägger jag edra händer tillhopa, må Gud välsigna er!

Ridån faller.

National Library
of Sweden

LÄSESALSLAN

60001000387073